

Privredno - kulturne
mätze
za Sjever. Dalmaciju

ГЛАС

Godišnja pretplata: za članove Matice 24 din.,
za nečlanove din. 36.
Pisma i novac slati na adresu:
Šibenik, poštanska pregrada br. 30.

Шибеник, 31. Maja 1934
БРОЈ 194. — ГОДИНА VI

Vjesnik "Privredno-kulturne Matice za Sjever. Dalmaciju".
Urednik PAVLE ZELIĆ
Telefon br. 24. — Broj dok. radion 38.242.

Rušenje ili stvaranje?

Na ovogodišnjoj skupštini Matice član naše uprave br. Sava Knežević, težak iz Strmice, govoreći o ulozi "Glas" u narodu rekao je: "Hvala svima onima koji nas razumiju, a i onima koji nas ne razumiju, što drugo da kažem nego i njima — hvala!"

U duši naših najboljih težaka i jesu najbolje i najlepše osobine strpljenja, praštanja i vjere u dobro i pravdu.

All svemu ima kraj, pa i strpljenje prestaje kad se prevrši mjera.

U istoriji našoj mnogi su prevršivali mjeru u svojim odnosima prema narodu pa se je onda dogadalo ono što je narodna pjesma označila kod proklete Jerine: kad joj nije bilo dosta nikad argatovanja sirotinje i kad je tražila i suvišne usluge od nje — uzeše budake i odoše u hajduke. Oni se od muke pohajučiše, a ona ne shvata kako su mogli biti tako neposlušni i — "nezahvalni!"

Nama se i danas čini da kobni nesporazumi među nama uvijek vlađaju i da uvijek dovodi strpljenje do strašnog iskušenja.

I danas se narodu kaže da je "nezahvalan" prama varošima, koje ga "brane i od zla brane", koje su ga naučile narodnom ponosu, i sačuvale besvjesnu masu za velika vremena. Međutim se zaboravlja kako je kroz to vrijeme narod bio ponizavan i iscrpljivan i koliko je njegovo strpljenje bilo zloupotrebljavano. I kao svaki onaj s kim se zlo postupa — narod je zatvorio u se dušu i čeka vjerujući još uvijek u pravdu,

Ako se vrlo rješito i vrlo blago neko osudi da izradi tu patnju, kroz vjejkove nagomilanu, odmah se čuje preneražen glas: zašto se stvara jaz između sela i grada?

I nama se zamjera da taj jaz stvaramo i kao da on ne postoji u razmjerima koje mnogi nijesu kadri da shvate? A ako mi hoćemo da se razumije položaj i sela i grada i da je saradnja moguća samo u međusobnom razumevanju i poštovanju — to se često označuje kao rušenje poretki.

Selo je zanemareno — ali prirodnji razvoj stvari i u njemu dolazi do izraza. Kad je prestalo blagostanje kojim su se punile kuće i sela i grada, nastalo je teško životarenje sela — kad se nije moglo "ni živjeti ni umrijeti" — i tada ljudi počinju uvidati, pošto su uzalud očekivali pomoći sa svih strana, istinitost rječi: "pomoći se sam — jer ti niko drugi pomoći nete!", pa pružaju ruke jedni drugome i oslanjaju se na samopomoć.

I državni i nacionalni razlozi traže da se vodi najozbiljnija briga o pokretima u narodu kad se javljuju ovake promjene. A to je mogućno jedino u olakšavanju zadružnog organizovanja našega sela, što je i Nj.

V. Kralj označio kao najviši cilj: "Danas više no ikada treba da je svakom jasno, da je zadružarstvo najpodesniji oblik za stvaranje privrednoga blagostanja i društvenoga preporoda našega sela", jer: "zadruge su potrebne radi privrednoga prihvatanja mase nejakih i radi kulturnog orijentisanja seljačke mase baš kad se nalazi u opasnoj mjestu sve većega i sve življega diferenciranja" (Mih. Avramović).

Premda ovom traženju samopomoći na samom selu u zadružnom organizovanju, gleda se od većine ljudi iz varoši sa omalovažavanjem i prezirom i na razne se načine ometa.

Ova želja za zadružnim organizovanjem nije rijetka i nije pojedinačna — ona se sreća kroz sva naša sela, i svak ima pravo tražiti od ljudi na javnim položajima da ovo shvataju i da ga ponesu kao najvažniji narodni pokret. Međutim mnogi ljudi iz daleka k nama su došli i upleti se u teške brige pojedinih mesta i ljudi u njima — a mnogi nažli ljudi daleko od toga stoje.

To je jedan od glavnih sudbonosnih nesporazuma, a on izvire iz osnovnog stanovišta i gledanja na naše ljudi i prilike: na seljaka se gleda s prezirom kao na neko niže bliće, a njegova nemoć i iscrpljelost smatra se kao nesposobnost za bolji život i kulturu.

Ovako gledanje na stvari se sveti jer nije tačno i nije pravedno.

Ali s druge strane, javljaju se i utješne pojave.

Kroz posljednjih nekoliko godina iz bezlične mase narodne izdvojili su se mnogi bolji i svjesniji seljaci i mi danas imamo po sellima isto onako izgredene seljake u ustanovama koje su sami razvili, kao i po Šumadiji. Isto tako učitelji i sveštenici javljaju se kao najbolji saradnici narodni i u tom osjećaju vrijednosti i ljepote svoga života i poziva. I ostali mnogi najzabranjeni članovi društva uvidaju da je u tom smislu slobodne narodne države.

Da se izraze mnoga saznanja potrebna je slobodna diskusija. Radi toga u »Glas« izražavane su ponekad istine i na opor način. Ali to je neminovno kad ljudi počinju rušiti predrasude, sa istinskom i nepokolebljivom željom da stvaraju bolje odnose u društvu. U ostalom — to su prolazne pojave. A ono što ostaje — to je stalna misao vodilja da se ne zatvaraju oči pred istinom i da se stvaraju pravedniji odnosi, i to sve da se vodi ne na teorijskoj osnovi nego sa stanovišta stvorenih organizacija privrednih, kulturnih i zdravstvenih.

Ima mnogo potreba i razni su putevi u životnoj borbi. Nesumljivo je da ima pitanja koja se rješavaju i na socijalno-političkoj osnovi, pa i političko-partijskoj osnovi. Ali mi u ova posljednja pitanja ne ulazimo. I ona

ХРАМ СЛАВЕ

Царско Скопље прославило је ових дана још један виначајан дан, који је нашао најдубљега одјека у целом нашем народу. Извршено је освећење Храма Славе у присуству Њег. Вел. Краља, Патријарха г. Варнаве, председника владе г. Узуновића и огромнога броја народа у чијим су редовима најзапаженији били бивши ратвици и инвалиди.

Храм Славе је место у којем су сахрањење кости ових званих и незнаних јунака, који су своје животе положили у темеље наше отаџбине. У тој заједничкој гробници лежи 3200 хероја; њихова заједничка вјечна кућа вјерна је њикојајој заједничкој мисли, да својим животима осигурају потомцима својим сретну заједничку будућност у великој и моћној Југославији.

Мисли i осjećања цјелoga нашега народа била су у недјељу 27. ov. mjeseca прењета на тај малени скромни храм, који ће постати светиште наших младих југословенских генерација, које ће најбоље научити како треба истински i топло волити своју отаџбину i свој народ.

Њег. Вел. Краљ том приликом казао је ове краљевске ријечи:

Ратничка костурница што су је данас осветшali највиши претstavniци светe crkve uz toplice molitve svim nas, upotpunjivoje onu seriju zadužbine i spomenika koji svjedoče o нашем vjejkovnom postojanju u ovim stranama, kao i o нашој ljubavi i posjertvovaljnosti našem za ove naše zemlje. Uz cijajan vijenač veličanstvenih hramova, kojima su наши стари царевi i kraljevi bježili svoju vladavinu, evo stupa i ova tihim dom Gospodnji, skroman po izgljedu ali goljem po значењu, kojim se bježi kraj jedne vjejkovne epohе stradaša pod tuđinom.

Duh sv. Save, tradičija Kraljevića Marka i mучeništvo kosovskih јунакa давали су snagu нашем narodu. kroz čitave vjejkove potisnjenosti i bespravnosti on se održao živ i postoji na ovim drevnim zemljama великog Nemajevića i Dushana Silnog čuvači svoje srpsko ime i svoju srpsku zemlju. Naš narod je i pod kravim ranama na svom narodnom tiželju nosio u srcu svom stare narodne vladare, a

u duši gojio nadu, strpljivo i vjerno, da ћe њihovo vrijeđenje opet doći. И Бог се смиловао. Слобoda је синula вапаћенима — пре 1912 а затim коначно 1918. Јужна Србија је доживјела oslobođenje i вјаскрс. Ови хисторијски и светi dani пуни узвишеног узбуђења i несрцањиве љепоте, још су нам свима живо у сјећању. Ослобођено Скопље у које сам 1912 ушао као komandant прве armiјe, то је слика која се никада не заборавља (Опште бурно пљескање i једнодушно живо клицање: Тако је! Живио Краљ!) А Скопље још једном, али за свагда преoteto od neprijatelja, у које сам послије soluniske ofenzive ушао 1918 kao врховни komandant, значило је neravdrživo povozivanje Morave i Barde (Поновно одушевљено i dugotrajno клицање: Живио Краљ!) Ти свечани trenutci, који се догађају једамput u vjejkovima i који се могу meriti sa onim dincnog царског крусисања Dushana Silnog обављено ovde приje nepunih šest stoljeća, налагали су нам свима да не заборавимo свете жртve што воде до слобode ovih krajeva (Burho i dugotrajno клицање Њ. Вел. Краљу i жrtvama).

Испуњење te дужности према жrtvama danas је добило видан i побожan izraz i њima је подигнут dostojan spomenik, који се pretraga u crkvenu i nacionalnu светињу. Кућa mrtvih i храм Бога Живога изraz važnosti i znamente slavę, ovaj spomenik говорићe sam koliko је skupa i dragocjena слобода i koliko patnja i јада iskupiše mnogobrojna pokoljeњa od Kosova do Kajmakčalana i sa жrtvama u себи poahrjevima on ћe biti simbol one nevidljive spone, koja za vječna vremena spaćao Nemajevicu Srbiјu sa Србијом Karađorđevicu i цјelom Jugošlavijom.

Konači говори Њ. Вел. Краља bio је burno i odushewljeno pozdravljen.

Sokolski slet

Na proslavu 30-godišnjice sokolskog društva Mandalini i posvete nove zastave održava se XI župski slet 3. jun. ov. god. u Šibeniku i Mandalini. Posveti nove zastave kumeje Nj. V. Prestolomisljenik Petar.

Program sleta je ovaj: 2—VI Izminacija Mandalini; 3—IV Slet i to u 4 sati župsko natjecanje u Mandalini, 8—9 sati doček gostiju u Šibeniku i Mandalini, 8—10 sati pokusne vježbe, u 11 sati sokolska povorka u Šibeniku. 16 sati osvećenje nove zastave u Mandalini, 17 sati javne vježbe na sletištu, 20 sati AKADEMIJA na sletištu.

su potrebita, ali su zato podesnije droge metode borbe kojima se mi ne možemo služiti.

Naše saradnike molimo da o tome vode računa, i da sva pitanja obrađuju sa toga stanovišta i sa jačom željom stvaranja nego rušenja, kao i sa svješću, da će se tako sigurnije ukloniti mnoge prepreke. Ali otvoreno treba iznositi smetnje u radu, kao i izraziti svaku zahvalnost onima koji razumiju i pomažu.

Z.

Peronospora ili plamenjača na vinovoj lozi

Lakše je bolest spriječiti nego liječiti

Kod nas je zasadeno oko 200.000 hektara vinovom lozom, ali prirodne uspjehe svake godine, jer u mnogim godinama peronospora uništila veliki dio priroda, a imade godina, gdje sa jednog hektara dobijemo jedva 50 ili 100 kg. grožđa. Sve je drugo uništila peronospora. Prema tome je peronospora jedan od najopasnijih ali i najčešćih bolesti na vinovoj lozi.

Peronospora je došla iz Amerike u Evropu te su je prvi put opisali u 1878 Planchon i Millardet, a već 1880 bila je u svim evropskim vinogradima, pa je poharala mnoge vinograde. Ora se brzo proširila i po svim našim vinogradnim krajevima i nanišela tako vinogradarima ogromne štete, unistivši često osobito ispočetka mnoge mlađe vinograde.

Jakost ove bolesti nije svake godine jednaka, jer ovisi o vremenskim prilikama. Imade godina kad je nastupjak, a imade godina kad je manji. Zato treba ipak svake godine pravodobno braniti lozu od peronospore.

Šteta od peronospore.

Još do rata mogao se je naći po kojim vinograd, koji nije trebalo više od jedamput škopiti protiv peronospore, dapače bilo je položaj, gdje -se za suhog ljeta i bez škopljena očuvala loza zdravom. Danas toga više nema, jer umnažanje i hranjenje peronospore biva sve veće.

Za posljednjih 15 godina uništila je ona oko 5 milijuna hektara, što čini u novcu oko 100 milijuna dinara, računajući prosječno 100 litara po 200 din. Ovo je naše vinoigradstvo i za našeg vinogradara velik udarac. No šteta je još veća, ako se uzme u obzir da uslijed ove bolesti propada i loza, jer kod peronospore uništava se lišće, oslabljuje se i sam čokot, koji postepeno kržljavi, hri i suši se. U vinogradima nastaju sve veće praznine i takav vinograd daje malo korist. Pa kao što od filoksere tako i od peronospore prijetila bi propast našim vinogradima, da se ne bi pravodobno poduzimalo škopljene s modrom galicom.

Po čemu se pozna peronospora?

Peronospora je mikroskopska glijivica (*Plasmopara viticola*), koja se razvija na svim zelenim ograncima loze: na lišću, grozdiciama i mladicama. Ipak se najčešće pojavljuje na lištu, pa ako je zaraza jak, a naročito ako se pravodobno ne branii, znade ona da uništiti

sav list, pa prede odavle na grozdice i mladice koje tada učestvuju. Uslijed toga ne samo da prirodni strada, već i čitava loza, koja se teško slijedećih godina uz pravovremenu odbranu oporavlja.

Na zaraženom se dijelu lišta najprije s lica pokazuju bljede okrugle mrlje. Kad ih gledamo prema suncu, one su prozračne. Ove se mrlje postepeno šire i boje prelazi u žučastu. Ako pogoduje toplina i vlaga se ne na naličju lišta ispod samih mrlja, počita bijela pljesan za sitnim bijelim praskom, koje se dade vrlo lako prstima skinuti. Ovim se zapravo peronospora širi tokom ljeta. Glijivica, koja živi u unutrašnjosti lišta, razvija se dalje, ubijajući stanice lišta. Puge se na lišću sve dalje šire i zadobivaju sve žutu boju, pa se događa da jedan dio lišća posuši i otpadne. Glijivica se u unutrašnjosti hrani sa staničnim sokom.

Peronospora napada i mlađe grozdice. Najviše štete znade napraviti, dok je grozdic u cvjetu, jer se onda svi napadnuti cvjetovi posuše, pa i celi grozd ili otpadne ili ostane vrlo rijedak. Na same bobice rdeće napadne, jer bobice nemaju puči, a poznato je da glijivica u unutrašnjosti organa prodire samo kroz puči. Kad su napadnute i bobice pokaže se i na njima bijeli prašak. Doskora se ovakva bobica smekši i otpadne.

Zelene mladice rdeće stradaju od peronospore, ali ipak se događa da i te stradaju.

Pogriješno je dakle shvaćanje naših vinogradara, da valja vinograde braniti od peronospore istom kad se ona pokaže. To je kasno, jer zaraza je već tu, pa treba dakle imati na umu, da je „lakše spriječiti zarazu, nego li je liječiti“. Kad se je peronospora već pokazala, onda je već teško suzbiti. Trebat će braniti samo ono, što još nije zaraženo.

U svakoj se godini i u svakom se kraju ne pojavljuje peronospora u jednakoj kolici. Ako je godina vlažna i topla, onda je mogućnost zaraze jača. Isto je tako i u vlažnim krajevima, gdje je zaraza uvek jača.

Razmnažanje peronospore

Peronospore, ako joj prija toplina i vlaga, vrlo se brzo razmnažava. Ona se razmnažava truskama — sporama, kojih imade i ljetnih i zimskih. Ljetna spora ih zaospora nastaje nespolnim razmnažanjem. Ovih spora imade vrlo mnogo, a zato što se one brzo i raz-

mnažaju opasnije su od zimskih spora. Kada ljetna spora padne na naličje lišta, počne da klije. Klija prodre kroz puč u list i tu među stanicama razvija micelij. Micelij jest vrlo razgranjen i jednostaničan. Nakon nekog vremena izbiju na naličju iz puči razgranjeni glijivčni ustroj, koje zovemo nosičima konidijama, a koje su razgranjene, a na vrscima nose konidije, koje vjetar raznaže i pada na lišće. Veliki je broj tih konidija, pa ih na jednom listu može biti i preko pol milijuna. Konidije su ljetne spore. Ako ove konidije padnu na suho mjesto sunce ih brže sprži, dok na zaklonjenim mjestima mogu i pet dan živjeti. No ako ova konidija padne u kapljiju vode, koja je nastala bilo od kiše bilo od lake rose, to ona uz povoljnu toplinu vrlo klije. U tako povoljnim okolnostima razdijeli se sadržaj konidije u 4—8 grudvica, nabrekne, stanična se opnica stvoril, ljetne se spore prospri i dospije u kapljicu vode, gdje se one pomoću vili miču i pomiču. Za kratko vrijeme miti otpadnu, a spora se prilčrvi na listu i počne opet klijati. Tako započinje ponovno razmnažanje. Cijeli ovaj razvijat može da potraje, ako je vrijeme povoljno tek nekoliko sati, a ako je hladno i nekoliko dana. Kako vidimo peronospora se može u povoljnim prilikama silnom brzim širiti.

Kako prezimljuje peronospora

U mesecima rujnu i listopadu kad osjeti glijivica, da će nastupiti lišće uvjeti za njen daljnji razvijat, stvara ona zimske spore ili jaja, koja su snabdjevena s dvjema debelim opnima, koja zaštićuju ovaj organ od zimskih nepogoda. Kad lišće padne na zemlju, dopru i ove spore s lišćem u zemlju te ovdje nepomične i pod povoljnim prilikama i prezime. U proljeće, čim se ovo lišće nakvasti dulje vremena s vodom, zimske spore za 5-10 dana klijaju već kod temperature od 11 st. A to je baš ono vrijeme, kad počne da tjeri leza i kad se razviju pupovi. Dakle se u isto vrijeme razvija i loza i glijivice peronospore. Pri klijanju zimskih spora opna pukne, a iz unutrašnjosti izbiju jedan tanak i mješan komčić, na čijem se vršku razvije jasta spora, koja je vrlo slična konidiji samo što je malo veća.

Kad ona dovoljno naraste odvoji se od končića i ako padne u vodu, nabubri, a njena se sadržina podijeli u veći broj grudica, koje provale kroz opno i izbiju van i čine ljetne spore koje se opet dalje razvijaju onako, kako smo to već gore izložili.

Spore mogu da zaraze ne samo lišće nego mladice, vitice i grožđe. Osim na lišću pravi peronospora veliku štetu i na grožđu. Grožđu najviše škodi dok je još u cvatu, jer se onda svi napadnuti cvjetovi posuše, pa ili cijeli grozd otpadne ili ostane vrlo rijedak. Klije od peronospore dosta teško prodiru u bobice jer na njihovoj kožici nema puči, stoga vrše strada slike zelene bobice. Petljice imaju mnogo manje puči od lišća, pa se i one rijedje zaražavaju od lišta. Kad mladih bobica doskora se pojavi bijela pljesan za praškom, uslijed čega se bobica smežura, osuši i otpadne, dok starije bobice samo omekšaju, potamne i na koncu pocrne, a unutra sagijile bez pojava pljesni na kožici, što ipak dovodi do propasti grožđa.

U godinama, kada se peronospora rano pojavi, na pr. u svibnju ili lipnju onda stradaju i mlađi grozdici. Kad počne grožđe da šara, onda mu peronospora ne može više nauditi, jer sladak sok nije pogodan za njen razvijat.

Šta upliva na povoljan razvoj peronospore?

Mi smo čuli, da se peronospora povoljno razvija, ako imade dovoljno vlage i topline, no na povoljan razvoj peronospore uplivaju i svi oni čimbenici koji pogoduju bujnost loze kao jaka plodnost i vlažnost zemlje, sadežje čokota u velikim razmacima, kratka rezidba, prejakinim gnijenjem, zaliđevanje loze gnijonicom i t. d. Bujnja loza sadržaje i razmjerno više vode u svojem tkivu, a u koliko su organi začinjeni u toliko su lakše izvrženi za razmnažanje.

(Svršiće se.)

Ko je pronašao porcelan

Vele da je porcelan u Evropi pronašao Nijemac Bether. Taj je Bether živio prije 150 godina. On je tvrdio da bi umio napraviti zlato. Stoga saksonski kralj August zatvorio ga u tvrdavu Kenigsštatu i naredio da ga drže u zatočenju sve dotele, dok ne napravi zlato. Bether je činio pokušajima slučajno je otkrio porcelan. U stvari, Kinezi su prvi pronašli porcelan, i to još prije rođenja Hristova.

Redakcija lista završava se ponedjeljkom uveče; do tog roka imaju da stignu rukopisi.

Đumdan C. Laković, učitelj

Буковица и Буковчани

(Наставак)

II) Буковчани

Osim one brojne seobe Srba u Sjevernu Dalmaciju u trećem desetnjaku XVI vijeka, bilo je tokom ovoga vijeka još mnogo doseljeњa Srba u Bukovicu, pa i stalnog preseljavanja prema zapadu iz jednog bukovčkog podložja u drugi, ili još dađe iz Bukovice u Kotare, kojima su se doseljavali i preseljavali становници u većem broju, a понекada samo komšiluci ili zadruge.

Sve su ove seobe u pravcu sjevero-zapada u glaznom proizvodnjom nepodnošiza turska nasila nad sirotinjom rajom. Kakova su bila ta nasila i postupak Turaka s potlačenim narodom, poslije propasti наших starih država, lijepe je u

stihovima prikazao наш pjesnik Јован Драголејић, који у пjesmi „Послиje пропasti Србије“, каже:

„Од онога дана чемернога,
Кад је српско пропало царство,
На Косову пољу јадовиту,
Србина трпље муко свакојаке,
Од Турака грудних зулумчара,
И пропиште у оквома тешким.
Све што му је најмилје било,
Већ његово смјело бити није;
Дивна поља и ливаде тучне,
Преглажене беху од Турака;
Лијепа села и вароши красне,
Постадоше станиците Турака;
Где бијају куле и кубета,
Ту се дижу турска мунарета;
Где с'појају пјесме божанствене,
Ту урличу хоće и дервиши;
Где је Србия живовој лијепо,
Ту се турски Јањичари боче;
Где је пјесма хорила се дивна,
Ту је мучна овладала чама. —
Србин сије, а Турчин покњева,
Србин ради, а Турчин ужива,
Србин ради, а Турчин одводи;
Србин земља, тurski спахилуци;

Српска чеда, турсki заточници;
Српске сабље о тurskim bedrima.
Српске токе на тurskim gрудима,

Српско злато на тurskom одијелу
Српско благо у тurskim rukama,
Турска коњa српске газе мајке,
Турска пушка Србине погађа,
Турска сабља српску главу сијече.
Нигде мира за Србинu нема,
Нигде станка нит весела данка!
Код својегa toljika blaga,
Србин поста ubog sirope;
Код toljike svoje госпоштине,
Србин поста слуга без dинара,
Mjестo паса смилена i сјајна,
Lipovom se listom opasao,
Mjesta toka srebrenih i zlatnih,
Led ugurdvan srce mu podriva,
Mjesta boja macha plamenoga,
Штап сљепачки десницu my razvi,
Mjesta teške divan kabaniče,
Покровац га просјачки одијева.
Mjesta doma i dvorova lijepih,
Po guduru Србин se prebiva,
Mjesta crkve i храмова сјајних,
Што је Србija Богу подизали,
Студен камен у пећини хладној
Бјеше олтар српским molitvama.—
Срб се пење на врлете стијене,

И увлaci u provale брдске,
Da izbjegne tursko самовољство;
Не боји се медведa ni вuka,
Нити других грабљивих вјевора,
Tek с Tурчином да на bliju niјe.
E је Tурчин гори од медведa,
E је Tурчин грознији од вuka".

Што i ova pjesma kaže, kad su Turci zagospodovali нашим istočnim krajevima, tj. Србијом, Босном, Хрватском i неким dijelom Црне Горе, народ је u ovim zemljama zbog вјевови вулума morao напustiti svoja rodna polja u nivinama, па se peñati u teže pristupachne vрletne pлавine, gdje se једino mogao saviti stocarstvom. Но како za живот treba i proizvode пољske prizvede, то су ovi planinski stocari u njima oskudjivali. И овај ekonomski razlog, поред вулuma, prisiljavao је srpski narod да се negdje mije trajeći i мало закlovnjenje vemje od turskih nasila, па da је obrađuje radi dobivanja

Pisma iz naroda

Kistanje, maja.

U broju 192 od 17. V. t. g. „Glas“ je otstampač dopis g. dr. Vuka Vujašnovića u komе tvrdi da su neka akta stavljena „u kašetu pod ključ“ i da se je tim zatajala suma od 200.000 dinara opštinskih dažbina, a koju će sumu današnja opštinska uprava morati naknadno utjerati od 5-6 trgovaca kistanjskih.

Pošto sam ja bio načelnik u godinama, iz kojih su akta, koja citira sadašnji načelnik g. dr. Vujašinović, to kategoričkim tvrdim, da u opštini nije postojao „kašetin“ za prikrivanje akata. Ujedno izjavljujem da se ne može smatrati utajom određena suma neutjeranih općinskih dažbina od nekoliko trgovaca isto onako kao što se ne mogu smatrati zatajenim ni ostale neutjerane sume opštinskih dažbina iz travarine, šumskih globi i raznih drugih neutjeranih taksa na obrt, vozila i t. d., kakovih ima i kod drugih opština, pa i kod same države.

U koliko bi se suma od 200.000 dinara odnesla i na naplatu takse za uvezeni mast tvrdim da postoji riješenje Min. financija iz 1930 godine, po kome je — na osnovu utoka g. Koste Maleševića, bila ukinuta taksa na uvoz masti, a zatim došlo naredenje, po komu se nijesu mogle uvađati nikakve nove takse.

Od sebe odbijam svačije objede, jer mi je savjest čista, a sa čistom savješću ulazio sam u sve opštinske poslove, izvršivao tačno naredenja pretpostavljenih mi vlasti, te slobodno svakom gledam u oči, neprezačući ni od zakonskih poslijedica ni od suda naroda, komu sam kao načelnik punih 22 godine služio.

G dru Vujašinoviću želim uspjeha u radu na preporodu i procvatu Kistanjske općine, jer ču i ja kao Kistanjski općinar osjetiti blagodati novog sretnog doba, koje je svojim nastupom najavio.

Nikola Janković

Стрмица, maja

Свештеник Момчило Ђујић, основао је Стрељачку Дружину 13. маја т. г. у Црним Potocima. На оснивачком збору било је присутно 62 сеоска домаћина се омладином Црних Potoca. После дужег говора, Свештеник је објаснио присутним смисао и значај стрељачких друžina. Нарочито је подвикао, да једна установа, као што је стрељачка дружина, заиста доликује историјском Црним

Potocima у којима је блажenopochiveni Краљ Петар под именом „Петра Mrkojića“, отпоео са својим „програмом стрељцима“ синовима Црних Potoca — у црне dane робовања, витешку борбу за боље и ведрије dane нашег покољења. У оно доба тамне прошlosti, међu урвиштвама Црних Potoca, вођен великом духом својих прећаћа, дошао је „Петар Mrkojić“ да, са вјером у Бога — којом је увјек ишао из ватре у ватру; отпочео велику и сјајну епоху страдања и борбе „за крст чесни и слободу влатну“.

И, на kraju krajeva, са том vještom, из борбе у борбу „Петар Mrkojić“, кроз један dugi niz dana i godina, увјечавши славом и величином; ивашао је као осветник правде, побједник svjetla Veliki Oslobodilački Petar Karađorđević.

Синовима ових, који rame u rame четвороху са „Петром Mrkojićem“, доликује један тако витешки спорт којег пружају стрељачка dруштva. Са тим sportom бавили су се сви наши великанi и витезови и „streљali“ кров прстен јабуку.“ —

— Посље оне историјске дружине коју је око себе okupio „Петар Mrkojić“ навад б деценија ово је први покушај, да се снаге Црних Potoca организоване нађу у колу vješkom.

У дружину се је upisaо dovođan број чланова који су međusabno izabrali управу. Њен оснивач, имајући u виду одушевљење које među чланovima vlasti i bistro oko скокovito prnoprtočano, vjeruje u potpun uspjeh ove dружине, ba koliko ostaje: da dokazuje; da су Црni Potoci još i сада gnijezdо sokolovo које паžti tihе sokoličе што су капац stihi i uticaji na stratum mjesecu postojati — i streļjati kroz prsten јабуку.

Velušić, maja

Selo koje hoće napretka! — Na podnožju same Promine, leži selo Velušić, koje po svome položaju i svojoj grupisanosti, prestavlja jedan lijep kraj sa puno pitomine. Selo ima smisla za red i čistoću, poznaje osnovna pravila higijene. Kuće su dosta dobro uređena spojili i iznutra, narod je radišan i pošteš, po prirodi jako bistar. Kroz samo selo, a iz same Promine, sprovode se vodovodne cijevi za Drniš, kojima struji blistra i zdrava planinska voda, koja pušta svoje mlazeve iz li-

je po uređenih pumpa i u samome selu. Mnogi seljani uposleni su na preduzeću: „Monte Promina“, u rudniku crne rude, koja, se kopa ispod samega sela, od kojeg rada seljani imaju mnogo koristi, tako da su mnogi pravili svoje materijalno stanje.

Sami seljani po svojim vlastitim pobudama, a ovdje se naročito ističu braća Jovo i Vlade Bibić kao seoske starješine i rudarski radnik Božo Bibić — došli su do lijepih ideja da selo svoje unaprede i pomognu. Prvi njihov korak je što su uputili apel da im se pomogne u građenju škole, i nadležni o tome vode brigu kako da im se pomogne. Stvorili su sve uslove, da seosku crkvu koja je stara i trošna, zamjene sa novom, i zidanje otpočeće kroz najkraće vrijeme, ovu radnicu — a osobito spomenuti Božo Bibić — kao nadradnik, koji su uposleni kod „Monte promine“, dragovoljno su osnovali jedan fond, od svojih radničkih nadnica za ovu svrhu.

Većina seljana, sa spomenutim seoskim prvacima, došli su do jakog ubedjenja, da bi njihovo selo trebalo da osnuje poljoprivrednu nabavljačku zadrugu, pa kako su jakom vjerom potkrijepili svoje namjere, to se spravom može očekivati, da će njihove namjere u djelu se sprovesti čim prije. Ova stvar traži od onih narodnih prijatelja koji su se na ovome već pokazali, da svojim uputama i instrukcijama ovu ideju pomognu. Kroz zadnjih nekoliko dana, govori se po selu da se ima otvoriti od nekoga seoska krčma. Kako se selo u naročitim prilikama nalazi, to se za istom nikakva potreba ne osjeća, već naprotiv, svi svjesniji seljani odgovorili su sa najvećim negodovanjem protiv krčme, jer znaju kakavim bi ciljevima služila, i koliko bi u materijalnom i narodnom pogledu selo od iste imalo da očekuje. Ovo se ističe zbog toga da se vidi, kako neki seljani imaju poglедe na krčmu, bez obzira kakvo će stanovište donijeti vlast, u izdavanju dozvole onome koji zakonskim putem traži istu.

Željeti bi bilo, da selo čim prije dobije svoju školu, te bi učitelj na narodnom poslu u ovome selu bio od naročite koristi i pomagao njegovim prvacima, — koji su dobro očjenili prave potrebe naroda — u svim onim poslovima za koje se selo zalaže, a za koje su pokušaje već djelom dokazali.

Gošić, maja.

Potreba podjele Trolokava. — Trolakve su poznate i na daleko čuvene, jer u njima ima na hiljadu dana obradive zemlje, na koju ima

koje je narod toliko poštova i njima vjerova. Oni su duhovni pastiri neumorno radili na što jačem učvršćenju светосавског православљa u narodu, како би с помоћу њега били отпорнији према Турчани, и сваком другом у очувању свога српског обиљежја. Колико је narod bio sklon svojoj vjeri, види се iz ovoga, што је одмах иза насеља, u tешkim prilikama, podigao своје crkve u svim većim naseljima.

Tako помиње владика Кончаревић u свом лjetopisu da је u naseljenom kraju poligrađu više crkava u razmaku od 1524 do 1537 год., од коjih су na području Bukovice crkva u Karinu, Birovicinom selu, Ђевrskama, Ostroniци и Кистањама, a kroz један вијек и по послије биле су подигнуте православne crkve i по скоро свим ondašnjim православnim bukovackim selima, као и

pravo više sela, ali sada pašu uživa samo jedno selo, a drugima je podaleko od kuća. Ali kada bi se zemljiste podjelilo onda bi ljudi kosili travu svak na svome i spremali zimicu za svoje blago, da im ne propada od gladi zbog slabe piće. Ovaj teški i čemerni život tiši nas jer među nama vlada mržnja i pakost, pa sirotinja mjesto da se slaže i dogovara tare se između sebe, a četri - pet moćnijih ljudi u svemu vlađa po svom interesu, njih svak za svašta pita i sve se riješava i odlučuje po njihovoj promisli. A oni i ne žele da se zemlja podjeli jer onda ne bi mogli sirotinju, na uzdi držati i nebi mo radili za oku žita nego bi morali radničke bolje plaćati. Ovako siromah čovjek mora moliti svakoga i svakome biti podložan jer ne može i nema čim živiti.

U drugim selima ima dosta trgovackog zemljista te se seljaci trude i rade trgovacku zemlju da nekako prehrane sebe i svoju djecu, ali može je selo jedno i siromašno i zabitno, pa se ne može nigdje zarade naći nego se potucamo od nemila do nedraga, a pred našim vratima ima zemlje dosta pa bi svak mogao na svojoj zemlji raditi i živiti. Da nam je samo podjeliti onaj Pribatak kod Bribirskih Mostina, koji ne služi nijednom selu za pašu mi bi imali dosta zemlje za sva tri sela čije je ovo vlasništvo.

Prošle godine neki seljaci hteli posilno orati zemlju, a seljaci iz drugog sela navalili sa kosjerima, kocima i kamenjem, pa je došlo do velike bitke, bilo je ranjenih, i bila bi se dogodila teška nesreća da nije bilo u blizini žandarmerije.

Oktobra prošle godine upućena je molba Kr. Banskoj Upravi za podjelu zemljista, da se ne tučemo oko njega, i svi želimo čekamo rješenje te molbe jer čemo i mi moći lakše i bolje živjeti, i plaćati naše poreze i preze Općini i Banovini i Državi.

Jovan Borak.

Koљani, maja.

Poznato je iz historije dalmatinske crkve, da su mnogi sveštenci — kaluđeri, iz svojih skromnih uštjećenina stvarali fondove koji su koristili onjih crkvi, na prvom mjestu na izучavanje mlađosti naše. Zatim su dograđivali ponike djeleve na našim manastirima, popravljali crkve pa čak i vidali parohijske domove.

Свеопшта kriза захватила је у многome i naše manastire, i razne prilike učinile су, da su naše stare gadjbine, došle u nezgodan ekonomski položaj. И Manastir

pr. u Жегару između 1619 i 1618, u Јеврвiku i Бргуду između 1669 i 1682, dok su crkve u Добропољцима, Ивошевцима i u Крушеву код Обровца, podignute isto do kraja sedamnaestog vijeka. Ово подизање crkava u pojedinim selima je важно вато, da се виа где су прво bila насеља, јер несумњиво, где је crkva prvo podignuta da је онда било прво и веће насеље.

Одакле чврсто udaren temelj pravoslavlju odmak u početku omogućio је, da је osim mačih iznimaka, narod odbio sve one, који су му послана, a narocito krov osamnaestih vijek, xteljeli varkom, a i krajevem slučaju, што ћемо послје видjeti, с помоћu mletacke vlaste i silom nametnuti drugu хришћанску vjeru, a преко vjere i plemenitko opredjeleњe, што је код neukog naroda dolazilo histodobno s promjenom vjere. (Nastavite se).

коре kљeba. Што је баш један већи огранак srpskoga naroda скренуо према нашој Bukovici i Kotarima vjerovatno da су tome dale povoda vijesti, poslije onog prvog na sešnjeva Srba, da ovdje ima dosta većih ugrađenih rođe, a pusti zemlje, uzbilje pashćak za stoku, a drugo narod je predviđao, poslije је вијесна da је Cjeverna Dalmacija granični turski kraj, da ће dođe ли ono vrijeđe, kada ће turski polu-mjesec pred krom poteti uzmiciati vjerovatno kleti neprijatelju odavde biti prvo potisnut nego iz njihovih kraljeva, koji su se nalazili u sredini ondašnje turske države. И абиљa vijesci se prevareli.

По свом dolasku u ove krajeve, Bokovčavi su kao i ostali novi naseljenici u Cjevernoj Dalmaciji, kroz čitavo stoljeće i po, imali da izdrže isto sve one tegobe, koje је наш narod izdržavao pod tur-

Da li samo selo...

Danas se mnogo govori i piše o prosvjetnom napretku sela, iako se malo radi. Naše je selo zaostalo, to je tačno. Treba ga naprediti, prosvjetiti. I to još bolje pomoći mu da se sam prosvjeti. Začni potrebam je onaj tko će mu pružiti tu pomoć. U prvom redu pozvani su učitelji. Oni to i rade koliko mogu. Sami ne mogu sve. Ali tu je i grad. Tu je ostala inteligencija. I grad bi trebao da dade tu potrebitu pomoć. On je daje u mnogo manjoj mjeri nego bi se to očekivalo. Zašto je to tako? Zgledajmo se na

Dragovni kraj Vrlike nije mimošlo ovakovo stanje, koje se na prvom mjestu pokazalo na gradama, koje su u mnogome pokvarile se i za njihov popravak потребne su bile zamjenje svete. Mанастирска воденица potpuno se porušila, i nije bila za upotrebu krov više godina. Dolaskom o. Nauma Miljkovića, u manastiru se je odmah osjetila velika promjena u cijelokupnom životu manastira. Manastirske zgrade potpuno su opremljene, a što je najglavnije man. vodenička popravljena je iz vlastitih sredstava o. Nauma, koja sada manastiru daje jedan veći prihod. Blagodareći njegovom poštovanju i živom nastojašu, manastir je krozno silno napred u ekonomskom i u svakom drugom pogledu. Mora se napomenuti da je o. Naum iz sличnog stana, po dva puta podizao i spasio stanje manastira Krupe kraj Obrovaca. Osim gore navedenog, o. Naum stazio je sebi u dužnost, da čim prije pokrije starodnevnu porušenu man. crkvu, na čije ruševine dolazi siliš narod, osobito iz Bosne.

Makar da sve ovo odgovara pravoj istini, uvjerem sam, da su ovajem uvrijediti poznatu skromnost o. Nauma, ali kao onaj svjetovnjak, koji u našim zadujbinama gleda prave narodne svetinje, i vino ovo da se vidi, kako i danas ima onih, koji znaju sve od себе žrtvovati na podizanje i unaprjeđenje istih svetinja. Narodna važavnost već se pokazala, i o. Naum u svom rodnom kraju, stekao je jedan zavidan glas, što svakako služi njemu na čast, kao i crkvi, koja zna postaviti svakog na svoje mjesto, a ovo se može reći i za sve tri naše zadujbine.

Ovje se uzgred ističe, da je prvi korak za spasavanje нашih zadujbina, učinio sam naš crkveni starošina Gost. Episkop Dr. Irišić, koji se u dijelu Eparkiji Dalmatinskoj visoko čijeni i stavlja u red velikih crkvenih poglavica i prijatelja narodnih.

Cvj.

Drniš, maja.

Na godišnjoj skupštini Crkve pravoslavne dрушta „Rastko“ u Drnišu, je izabrana nova uprava od ovih лица: Prstjednik Dušan Mišović; potpredstjednik Pavao Čebarić; tajnik Nikanor Kalić; blagajnik Mihailo Užarević; za odbornike: Vjera Mišović, Zlatana Milić-Štrkač, Čedomir Montana, Grigorije Aleksić, Sava Petranović. Nadvorni odbor: prstjednik Mihailo Mrđen, Nikola Dereta, Jovo Grubač; časni sud: Porfirij Kislić, Nikola Šparan, Tode Andrić. Za dрушtevniog xogovoju i dalje će primio g. Šime Mudrić, čiji je dosadašnji rad na pripremašuabora, urođio se lijeplim uspijehom.

PITANJA I ODGOVORI

Pitanje:

Upisan sam kod OUZOR kao pekar sa mjesecnom platom od 500 din. Imam li pravo na lječničku njegu i na lijekove ako obolim, te za potporu ako sam nesposoban za rad, u kojoj mjeri i kako dugo?

Odgovor:

Prema zakonu o osiguranju radnika (glava IX, § 45) imaju osigurani članovi u slučaju bolesti pravo na najmanje ove potpore:

1. Na besplatnu ljekarsku pomoć, dok traje bolest uzastope za 26 nedjelja, pa i preko toga za vrijeme za koje im pripada hranarina.

2. Na lijekove, kupanja, ljekovite vode, potrebne zavjese i pomoćne sprave za lječenje (naočare, štake, potpase, vješnčice, noge) takođe besplatno za 26 nedjelja, ali ove pomoćne sprave mogu ostati i preko tog vremena sve dole, dok su potrebne tolesnim članovima.

3. Na hranarino, ako je bolest skopčana sa nesposobnošću za privredu i traje duže od 3 dana, za vrijeme privredne nesposobnosti računajući od dana oboljenja odnosno od dana nesposobnosti za rad, ako pak privredna nesposobnost nebi ranije prestala, kroz 26 nedjelja i to u iznosu 2/3 obezbjedene nadnice dnevno.

4. Davanje potpora za slučaj porodaja (prema zakonu o izmjeni odredaba zakona o osiguranju radnika od 14. IV. 1922).

a) U slučaju porodaja osiguranog člana pruža mu se potrebna babička pomoć, lječenje, ljekovi, pomoćne sprave u granicama tačke 2, ako je član u posljednjoj godini prije nego što je posljednji put pristupio OUZOR, bio kod tog Ureda osiguran bar 6 mjeseci ili neposredno prije porodaja bar besprekidno 90 dana.

Mjesto ovih potpora može mu OUZOR dati potrebnu njegu u bolnicama ili roditeljima no najdalje za vrijeme od 14 dana.

b) U slučaju porodaja osiguranog člana koji je u 'ohu posljednje godine prije po-

lo u prilike po našim gradićima. Da se posebno osvrnem na jedan od tih koga najbolje poznajem. To bi imao biti neki centar i u prosvjetnom radu. Uđimo malo u život tog gradića. Na stranu s nezbežljivim lično-partizanskim borbam. Njih valjda nikad neće ni nestati. Upoznajmo se sa problemima sa streljenejinima gradana. Ispitajmo njihov kulturni nivo. Nači ćemo na zaprepašćuće rezultate. (Imamaka naravno ima). Upitaćemo se nehotice, koga ovi mogu da prosvijete. Sebe? Vrlo teško. Kafane su obično pune, ima i po nekoliko kapela, ali zato po-kušajte u kojoj od dviju knjižara naći koje pravo književno ili stručno djelo književnog reviju. U tome ne ćete uspjeti. To se ne čita. Bušući je po-stojava nepotriva srednja škola ima mnogo mladića sa svršenom 4 razreda, u najboljem slučaju njihova lektira su novine i to pojedini stupci. Kakva lektira, kakva kultura? Vino, žene i šport! O nekoj kulturnoj sredini tu nema ni govor, osim ako bi se za mjerilo uzeo broj školovanih. U takvoj sredini pojedinac može vrlo teško da napreduje, čak ima muku da se održi na visini. Smio bih reći da je selo bolja okolina za onoga koji svišiši škole, ne će da se potpuno pusti i postane tipični malogradanj sa svim manama i "vrlinama". I sad od takvog gradića, koji sniva u dubokom palanačkom sunu sretan što je daleko od života, od problema, od kulture, eto takvom gradiću, pada u pravo ili dužnost (kako hoćete), da bude slijać prosvijete, da bude žarište. Zato se svaki dan govoriti o prosvjetovanju sela. Rezultati su slablji. Uzroke se (takože) nalazi u ne-svačanju seljaka, u nepovjerenju itd., ali vrlo malo njih traži uzroke onde gdje oni jesu. Zaboravljaju da selo uvek ide za gradom u stanovitoj distanci, da napredak jednog ili drugog uzajamno djeli. Grad treba da vodi zato probudimo grad da prosvijetimo selo.

ef
rodaja bio osiguran kod OUZORA bar 10 mjeseci ili u posljednje 2 godine bar 18 mjeseci, pružiti će mu OUZOR, pored potpore pomenućih u stavu a) još i

1. porpore za porodilje za najduže 12 nedjelja, i to 6 nedjelja prije i 6 nedjelja poslije porodaja u dnevnom iznosu od 3/4 obezbjedene nadnice osiguranog člana. Na ovom potporu nema pravo osiguranu članu ako za ovo vrijeme privređuje.

2. priomoć za opremu djeteta u iznosu od 159 din. za svaku rođenu dijetu.

3. priomoć za hranu djetetu osiguranom članu za vrijeme od 12 nedjelja po prestanku potpore za porodilje u dnevnom iznosu od 4 din. Ova se potpora može osiguranom članu obustaviti, koji na poziv Ureda ne donese dijete na pregled ljekaru ili se ne drži uputa i naredenja.

c) U slučaju porodaja žene osiguranog člana daje mu OUZOR potpore pobrojane u točki a) i b) 2. tj. babička pomoć, lječenje, ljekovi, odnosno mjesto toga zaklon u bolnicu (roditelje) kroz 14 dana te 150 din. za opremu djeteta, ali samo u slučaju ako je člao ispmio uslov pod b).

Ove potpore pružati će se ženi osiguranog člana i poslije smrti člana, ako je porodaj uslijedio u roku od 5 mjeseci od dana smrti i ako je osigurani član za života na njih stekao pravo.

d) Vrijeme od 2 mjeseca prije porodaja za koje osigurana članica, s obzirom na zabranu po zakonu o zaštiti radnika od 28-II. 1922, nije radila, računa se kao vrijeme osiguranja u rokove po ovom paragrafu.

5. Članovi porodice, koji nemaju privreda a žive u istom kućanstvu sa osiguranikom imaju pravo na besplatno lječenje, lijekove, pomoćne sprave za lječenje kroz 25 nedjelja, ali samo dok ima i osigurani član pravu na potporu.

Troškove bolničkog lječenja plaća OUZOR za 28 dana članovima porodice.

Pod članovima porodice imaju se razmijeti: vjenčani ili nevjenčani bračni drug, bračna, vanbračna ili adoptirana djeca, roditelji, dječ, baba, unuci, brača i sestre osiguranika.

6. U slučaju smrti osiguranog člana: na pogrebnu i to u tridesetostrukom iznosu obezbjedene nadnice.

Osim gore navedenog OUZOR daje sada takoder članovima, i članovima obitelji besplatno vadenje zubi, a plombiranje uz stanicu odštetu t. j. od din. 6 do 25 prema tome u kojem se nadnivnom razredu član nalazi i dali su ili bez lječenja korjena zuba.

Na temelju § 56 Zakona o osiguranju radnika član, koji je tečajem jedne godine bio bar 6 mjeseci osiguran kod OUZORA i koji zbog nemjanja zarade nije kada uplaćivati članske prinose, uživa pravo na najmanju zakonsku bolesničku potporu (sve neprije navedeno), ako boravi na području naše države još 3 nedjelje nakon istupa iz posla.

Ako je član u toku od 2 godine bio osiguran najmanje 12 mjeseci, uživa pravo na te potpore 6 nedjelja nakon istupa iz posla.

U slučaju nesreće u poslu, uslijedi koje član više nebi sposoban za posao, odnosno sposobnost bi mu stala umanjena, prima član rentu. Visina rente je ovisna od postotka umanjenja radne sposobnosti te o obvezjenoj nadnici. U slučaju smrti uslijed nezgode prima rentu porodica po postojećim zakonima.

U predposavljenom slučaju, pekar sa zaradom od 500 din. mjesечно, ima pravo na lijekove, lječenje i sve ostalo (bolnicu i t. d.) u slučaju nesposobnosti za rad da vrijeme od 182 dana, a kroz to vrijeme primao bi potporu (hranarino) od dinara 11:25 dnevno. Ako se lječi u bolnici OUZOR plaća bolničke troškove; a hranarino t. j. poluhranarino prima njegova obitelj.

Pravo na poluhranarino nema neoženjeni član ako se lječi u bolnici, osim ako on od njegove zarade uzdržava članove obitelji koji nemaju privreda a žive s njim u zajedničkom kućanstvu.

Dr. Š.

Pitanje:

Došao sam iz malaričnoga mjesta, a u sasvim zdravo mjesto. Ipak me još često trese groznicu. Koji je teme uzrok i što moram da radim da se oslobođim groznicu?

Odgovor:

Ovo su svakodnevne pojave kod malaričara i skoro svaki naš seljak iz krajeva zaraženih malarijom došao je do spoznaje da nije redovito sami kinin dostatan da mu za vazduh prekine malariju. On je radi toga tražio pomoći u prirodi. Lječio se je lijekovitim travama i tražio zdravu vodu iz izvora mahom u brdovitim i šumovitim krajevima. Učenil se je svijet tome čudio i nije shvaćao čemu seljak ne prima uvjek

darovani mu kinin. To dolazi odatle, što kinin ubija uzočnike malarije u krvi, ali jedan dio tih uzočnika ostaje dobro sačuvan u slezeni i kostima i rasploduje se nanovo, kad za to nastupe pogodne prilike. Poznato je danas skoro svakome, ko se za ovu bolest interesuje, da ima dosta i kemičkih i termičkih sustava, da se probudi pritajena malarija. Među prvima nalazimo odjutje sunčanje, pa kupanje u hladnoj i toploj vodi. Lječenje malarije bogatičilo se je u posljednje doba lijekovima, koji su u stanju da svaku malariju brzo i sigurno izdrava. To su Atebrin i Plasmochin (Chionoplasmin). Način kako se ovi uzimaju i kad ih i treba uzimati određice lječnik. Na nedjelju način ne smije se zaobići lječnika kod uzimanja ovih lijekova, jer on mora da kontroliše učinak lijeka, a lječenje je vrlo kratko i pema tome ne može da bude skupo. Za vrijeme oporavka uz krepku hranu koriste lijekoviti napici, koji sadrže nešto željeza i arsena.

Dr. S. P.

Pitanje:

Koje preventivne mјere moraju dači poduzeti, da se očuvaju od običnih zaraznih bolesti?

Odgovor:

Očuvati od zaraze dake a osobito one o novim školama nije baš tako lakko kao što to mnogi zamišljaju. Da se djecu očuva od zaraznih bolesti, potrebno je da ih se očuva na zaraženja, koje nastaju prodiranjem u tijelo klica, koje dotiču bolest izazivaju. U predškolsko doba to se može donekle lakko postići, jer dijete u to doba ne ide daleko od svoje kuće, ne sastaje se sa mnogim osobama, pak prema tome nema ni mnogo prilike da se zarazi. Društje je kada dijete ode u školu. Tu se ono svaki dan u školskoj sobi sastaje sa velikim brojem drugova, koji često žive pod vrlo lošim higijenskim prilikama i mogućnost zaraženja je vrlo velika. Tako na pr. ako se u kući kolje školskog djeteta pojavi neka zarazna bolest, koja bilo iz kakvog razloga ne dođe zdravstvenim vlastima do znanja, te uslijed toga izostane izolacija (izdvajanje) i bolesnika i njegovih ukućanja, može se desiti, da školsko dijete doista ostane zdravo, ali da ponese od svoje kuće klice bolesti, da postane kliconoš (kliconoše su osobe, koje nitи su bolevali nitи boluju, ali nose u svome tijelu klice, koje mogu prenijeti na svoju okolinu). Ovakav jedan kliconoš može da zarazi veliki broj svojih drugova i kroz kratko vrijeme može da plane čitava epidemija ili drugi slučaj. Neke dijete oboli od jedne zarazne bolesti, koja je odveć blaga ostane neopažena. Kad dijete poslije je par dana dođe u školu zarazi svoje drugove, koji mogu teško oboljeti te čak i nastradati. Kako se iz ovoga vidi suzbijanje zaraznih bolesti nije uvijek jednostavna stvar, osobito kad se ne zna tko je izvor i prenajač bolesti u mjestima, gdje nema stalnog lijeka.

U svrhu očuvanja školske mlađe od zaraznih bolesti Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja u sporazumu sa Ministarstvom prosvjeti propisalo je 1930 god. pravilnik o suzbijanju zaraznih bolesti po školama. Pravilnik sadrži iscrpnu uputstva što se u slučaju pojave koje zaražne bolesti mora raditi. Bilo bi potrebno da se sa ovim pravilnikom upozna dobro ne samo svaki školski upravitelj nego i svaki nastavnik.

Što se tiče preventivnih mjeru sa strane samih daka, teško se oni sami mogu očuvati od zarazne bolesti, ako pri pojavi iste ne poduzraju sve potrebite zdravstvene mjeru i vlasti i škola i roditelji i čitava okolica. Za neke zarazne bolesti kao na pr. za boginje, difteriju, šarlik, postoji imuniziranje cijepljenjem oslabljenim ili mrtvim klicama dotične bolesti. U opće zaštitne mjeru protiv zaraznih bolesti spada življene po propisima higijene. Svako školsko dijete treba da se nauči, da održava propise lične higijene, da bude uvijek; da njeguje svoje tijelo i da nastoji očvršniti podnesim načinom života.

Za suzbijanje zaraznih bolesti i najbolje zdravstvene mjeru ne vrijede, ako vlasti u svome djelovanju ne budu podpomognute od naroda, za čije dobro se zdravstveni zakoni i propisi donose.

Dr. S. K.

Predstavnik vlastnika "Privredno-kulturne matice za Sjever Dalmaciju": Pavle Želić
Stampa Neve Stamparje - Šibenik
Prestavnik Nikola Čikata